



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Asiaticae Historiae Societatis Iesv Pars ...

Libris Quatuor Comprehensa: Vbi praeter res gestas à Patribus Societatis Iesv in conversione Sinarum, Cocincinae, & Tunchini Regnorum nihil omittitur eorum, quae possunt liberali placere Lectorum curiositati

Bartoli, Daniello

Lvgdvni, 1670

71. An Sinae olim Doum agnouer.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10757

Sta regna. Sed eam deniquè tot propugnaculis horrentem perfregit
lucti fames, & commerciorum illicio, mari Lusitanos, Sarmacanos
terra, & alios barbaros, ipsosque maximè diffitos Sinis intulit Sara-
cenos: ac de Lusitanis commodius aliàs, nunc è continenti qui ve-
niunt, cateruatim in vnum fœderantur, legatos se Regum quorundam
simulant, quibus nihil tale vnquam in mentem venit: adsunt ex Persis
etiam vltimis triennio quolibet, sed legatione numerosiori, quinto quo-
que anno: tributum nomine, dona Regi Sinarum ferunt, quibus ipse
decuplo magnificentius respondet; peregrinarum mercium ingens pon-
dus, grandi suo lucro cum Sinensibus commutant: paucis datur in vr-
bes ingressus, hospitia cæteris extra vrbes; sitæ sunt hæ in regni fi-
nibus ad occasum, in Prouincia Chienfi; vni nomen Canceum, So-
ceum alteri, Legatorum aduentum Prorex in aulam nuntiat, quo illi
statim post acceptum regium diploma se confetunt non plures duo-
bus, & septuaginta Cum autem Soceum multi patriæ suæ, & labo-
rioso in illam reditui præferant, hoc ipsi, at hisce legibus impe-
trant; in continentem ne pergant vterius; noctu domo non egredian-
tur: domus ipsi partem solum mediam incolant, Sinenses alteram.
Post nouennem demum Soeci commorationem, interdictum sibi tum
patria fore, tum alia quauis extra regnum Sinarum regione: velut
ipsi quoque Sinenses essent, quibus regno quidem exire vetitum, sed
tam inaniter vt si de beatis, vetarentur fieri infelices aded ab omni
præterquam suo abhorrent cælo. Itaque si Regis ineluctabili manda-
to cogitur tandem Mandarinus extra regnum aliquid gerere, tantis cum
suis & coniugis, liberorum & comitum proficiscitur laments & la-
chrimis vt si ad patibulum raperetur, & hoc etsi violentum obsequium
quoddam voluntariæ morti præulerit, tam fortis animi censetur, vt nouo
dignitatis gradu redux ab Rege augeatur, sed huic interim dum illic
moratur, crimen instat perduellionis si quid, etiam nihili, cum quo-
quam mortalium extra Sinas, scriptis aut nuntiis communicauerit;
quod ab annis retro quadraginta etiam Colaus, grandi suo malo ex-
pertus est.

Hactenus de ingenio, moribus, & Republica Sinarum, lucem histo-
riæ quam seribo necessariam acciui; nunc de illorum superstitione, de
Christi Religione sacrosancta sæpius illuc ab æuo inducta, nunquam
fatis firmata; postremò de longa, & ardua expeditione qua illam Pa-
tres Socteratis Iesu restituere sunt aggressi; ac libris tandem sequenti-
bus quo arumnarum & opere pretio, quantisque lucris animarum.

An Sinis vnquam veri Dei affulserit vlla lux? an vero annorum qua-
tuor millia (tot saltem ipsorum annales numerant) in cæca penitus il-
lius egerint ignoracione, diu inter illos à nostris certatum est, neque
id sterili sciendi studio, sed necessitatis qua vrgebantur statuere, sibi-
ne fas esset ad significandum Deum iis vri vocibus quæ ad hoc Sinen-
sibus in vsu erant; nam si Deum nunquam agnouerant, qualis saltem

71.
An Sinæ o-
lim Doum
agnouer.

à rudibus natura monstrante discitur, nec instituere vocem potuerunt quâ incognitum nominarent, sed quibus uti consueverant, iis aliquid aliud errore conceptum exprimebant quod ab Dei natura quem semper ignorassent, abesse longissimè, nefas esse proinde voces illas ad significandum Deum adhibere. Huic difficultati à Theologia quantumvis eliquata lumen nequit affundi, nisi ex communibus ortum principis, & incertum: versatissimum esse in lingua historia & institutionibus Sinarum esse oportuit, qui sibi hunc nodum soluendum assumeret, quod certè nisi arroganter audere non possit, qui viginti vix aut paulò pluribus in regno Sinarum consumptis mensibus, id voluerit attentare. Nostri quidem confertis illie in Euangelica expeditione, annorum viginti, & triginta stipendiis, quidam etiam supra quinquaginta, Sinisque ab ipsis Magistrorum affecti honoribus; ne quid temerè in hac re censerent, applicuere operam seriò ad relegendos Sinarum scriptores, authoritatis primariæ, Confusij Doctrinas, & Philosophorum super iis enarrationes; ad hæc Literatorum præstantium, tum Christianorum, tum etiam Ethnicorum cum sententias rogassent, quicquid utramque in partem collegerant, reuocauerunt ad Theologicum examen acerrimæ disputationis, ex qua digestas in tractatus assertiones Remam transmiserunt, amplius etiam, & exploratius cognoscendas, quas anno 1622. & octo consequentibus à Sinis huc missas habemus præ oculis, tam pridem & illic & hic agitata quæstio fuerat, quam nescio quis tanquam valdè nouam videri voluit in Europam portasse, quæ mihi fuisse necessario præmouenda nemo non prudens intelliget, ut scirent quos iuuat diuersa sentire, an societatis operarij, ministerium Euangelij, vel cæco impetu per ignorantiam obeant; vel priuato arbitratu per confidentiam. Nunc quæ fuit summa quæstionis grauissimæ; vixi sunt Sinæ Dei notitiam principio habuisse, non ea solum coniectura quam præbet virtus heroïca Præscorum inter eos Regum & progenitorum tanta ut absque errore credi possint etiam salutem consecuti, quod esse profecto non potuit nisi præuia illa cognitione summi boni & causæ omnium supremæ, in quam naturæ oculus, ut primum euigilauerit statim fertur; nisi fortè illam Dei notitiam, citra curam ratiocinandi hæreditariam, ab imperij sui primis Patribus hauserit, qui ab turri Babelis quocumque versum colonias duxerant. Hanc enim Sinenses antiquitatem sibi attribuunt. Sed his quanquam momenti non leuis in præsens omisissis, ipsa illorum sacra monumenta, Euangelij honore ab iis habita, & vetustiora multis seculis ante inuestam in Sinas idololatriam, & subsequam idolorum cultui atheisimum, illæ, inquam, tantis authoritatibus munitæ scripturæ, Dominatorem agnoscunt spiritum vnum, ac supremum, eaque illi attribuunt tam magnifica & excelsa, quæ prorsus non possint in alium trahi; omnium quæ sunt spectatorem oculum & intelligentem; orbis totius imperium, & prouidentiam; pœnarum, & præmij fontes inter, & probos supremum

mum arbitrium; ad hæc tempestatum, imbrum, sereni squalentis, & naturæ omnis sæpius deuiantis emendationem; quam item ob causam, quantumvis Reges à primo illo defluerint Religionis instituto, iubent illum sublimem & vniuersorum Dominum spiritum sacrificiis placari, & voti compotes Eucharisticis laudibus celebrant. Porro huius non vnum est nomen. Solent Sinæ multis & grandibus titulis grandia nominare, haud ita tamen vni affixis significatui, quin ad significanda etiam alia conferantur. Ex hoc proprio linguæ vsu Deus apud Sinas multis nominibus appellatur, sed præcipuè duobus. Vnum est Scianti, & Regem sonat, seu Monarcham supremum, qua voce pariter summum illum quem diximus spiritum nominant: alterum est Tienciù, seu Cæli Dominus. Imo Tien, seorsum cælum significat, non hoc oculis nostris spectabile, sed qui regnat in eo Dominus, cuiusmodi forma sacræ paginæ stylus etiam frequenter vtitur, certè hos esse affines sensus videtur confici ex scriptis Confusij, cum ait in cælum peccanti, spiritum alium superesse nullum à quo veniam exoret, quod parum ab illo videtur abesse prodigi pœnitentis; *Pater peccati in cælum, & coram te.* Vnde fit etiam clarius discrimen inter Tienciù, hoc est Deum, & Tiensein naturas minores, & bonos genios, penes quos nulla sit potestas peccata delendi, sed penes vnum Deum. Comperit præter hæc P. Franc. Buzomius, Coeincinenses, cæli nomine colere summam mentem, de qua eadem prædicant quæ Sinenses scripturæ de Deo, & in libris sectæ cuiusdam idolorum, Tienciù cum legisset, ait ab se de illa duos seiunctim consultos diligenter sectæ illius Archididascalos, idem ab vtroque responsum tulisse; Tienciù nec simulachrum esse, nec principio, quod scirent, nec figura describi, sed rem esse sanctissimam, cuius proinde inuocatio solis Principum, & regum funeribus seruaretur: ac, si quid etiam huc facit, addit ab se coactum dæmonem quem exarceptio pellebat, profiteri palam, cuius imperio torqueretur, & exturbaretur ex eo corpore, Tienciù respondisse, cæli Domini, quem adorarent Christiani. Duabus igitur inuentis vocibus quæ instituto veteri, & præsentis vsu excellentiam indicabant omnibus gradibus perfectam, nihilque secum trahebant quod non optimè in Deum conueniret, spretia Riccius nouitia quadam Literatorum recentium explicatione; constare censuit; innotuisse olim Sinis ab antiquo Deum, & supremum hunc Regem ac spiritum Scianti & Tenchiù ab iis nominatum, quorum ferè priori Riccius; secundo ex nostris alij deinceps vsi sunt, probante plurimam Theologorum confesù grauissimo, inter quos Iaponum Episcopus, Prouinciæ inspector Valignanus, præstantes ex Sinis Christiani Doctores quibus visum non posse alia Deo propriè nomina tribui, certoque iis propriè fuisse à Præcis Sinarum Magistris, & Scriptoribus vocatum. Anni fluxerant sexaginta, ierantque passim illa nomina in nostrorum libros; in cartas ad Regem & tribunalia supplices, & in lucubrationes encomiasticas, adeo absque

71.
 Dei nomina
 apud Sinas
 concertatio
 de iis accu-
 rata.

vlla.